

“ТАСДИҚ МЕКУНАМ”

Ректори Донишгоҳи давлатии

омӯзгории Тоҷикистон ба номи

Садриддин Айни, доктори илмҳои

таърих, профессор

Ибодуллозода А. И.

« 26 » 09 2024

ХУЛОСАИ

кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо Бурихоноевич дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992 -2001: вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа, доктор аз рӯи ихтисоси 6D020302 – таърихи умумӣ бо қарори Шӯрои олимони Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни таҳти рақами 8/6.2 аз 28 феввали соли 2020 тасдиқ гардида, дар кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии донишгоҳи номбурда иҷро гардидааст.

Диссертатсия дар ҷаласаи якҷояи кафедраи таърихи халқи тоҷик ва кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии ДДОТ ба номи С. Айни аз 10 январи соли 2024 таҳти протоколи № 6 муҳокима гардида, ба он баҳои мусбӣ дода шуд.

Дар давраи омода кардани диссертатсия Абдусаматов Бекбобо Бурихонович ба ҳайси ассистент ва докторанти кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни фаъолият мекард.

Абдусаматов Бекбобо Бурихонович соли 2016 зинаи таҳсилоти бакалаврро аз рӯи ихтисоси муносибатҳои байналмилалӣ. Тарҷумон-

референти забони англисиро бо дипломи аъло ва соли 2018 зинаи таҳсилоти магистратураи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Бошқирдистон ба номи М. Акмулиро аз рӯи ихтисоси иқтисоди ҷаҳон бо дипломи аъло хатм намудааст. Аз соли 2019 то соли 2022 дар Шуъбаи докторантураи ДДОТ ба номи С. Айни аз рӯи ихтисоси таърихи умумӣ таҳсил кардааст.

Имтиҳонҳои тахассусиро пурра тибқи нақшаи таълимии шуъбаи аспирантура ва докторантураи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни супоридааст.

Роҳбари илмӣ – доктори илмҳои таърих, дотсент Қосимшо Искандаров, саркотиби илмии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Қосимшо Искандаров мебошад.

Диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо Бурихонович дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992–2001: вазъияти сиёсӣ-низоми ва мушкилоти давлатсозӣ» дар ҷаласаи кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии ДДОТ ба номи С. Айни баррасӣ гардида, дар муҳокимаи он аъзои кафедраҳо: докторони илмҳои таърих, профессорон Ҳусайнов Аҳмадҷон, Ҳақназаров Абдуназар, номзадони илмҳои таърих, дотсентон Н. Давлатбеков, М. Шарофова, М. Шарипов, Д. Негматов, С. П. Сайнаков, Т. Наҷмуддинов, М. Ганҷакова, Д. Раҳимзода ва унвонҷӯёну докторантон (PhD)-и кафедра инчунин намоёндагони факултети Донишгоҳи миллии Тоҷикистон доктори илмҳои таърих профессор Шарифов Р.Я., н.и.т., Иброҳимова Г.С., н.и.т., Ҳалимова М. иштирок доштанд..

Дар рафти муҳокимаи диссертатсия хулосаи навбатӣ қабул карда шуд:

Диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо дар таърихнигорӣ нахустин таҳқиқоти муфасссал доир ба масъалаи вазъи сиёси за мушкилоти давлатсозӣ дар Афғонистон ба шумор рафта, мавзӯ аз ҷониби муаллиф бо фарогирии сарчашмаҳо ва таҳқиқоти олимони ғамоени соҳаи

мардумшиносӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Диссертатсия бо услуби илмӣ навишта шуда, таҳқиқоти мустақилона анҷомдодаи унвончӯ ба ҳисоб меравад. Дар он мақсад ва вазифаҳои илмӣ пурра иҷро гардида, пешниҳод ва хулосаҳои муаллиф асоснок карда шудаанд.

Мубрамии мавзӯ. Таҳқиқоти вазъияти низомӣ-сиёсии Афғонистон дар солҳои 1992-2001 ва омилҳои нопойдории Давлати исломӣ дорои аҳаммияти муҳимми илмӣ мебошад. Тавре маълум аст ислиқлолият ва пешрафти давлат дар ҳар давраи замон дар кишварҳои мухталиф бо таъсири омилҳои динӣ, сиёсӣ, низомӣ, этникӣ ва ғ. вобаста мебошад. Таҳқиқи таъсири ин омилҳо ба раванди давлатсозӣ дар солҳои 1992 – 2001 дар Афғонистон дорои аҳаммияти илмию амалии хос мебошад.

Мубрамияти таҳқиқи мавзӯ инчунин аз он иборат аст, ки Афғонистон, дар маркази рақобатҳои давлатҳои абарқудрат қарор дошта солҳои зиёд аз ихтилофҳои қудратҳои ҷаҳонӣ барои манфиатҳои худ ранҷ мекашад.

Ҷанги тӯлонии шаҳрвандӣ дар Афғонистон аз он шаҳодат медиҳад, ки таъсири омилҳои хориҷӣ – даҳлати кишварҳои ҳамсоя ва ҷаҳон сабабгори шиддат гирифтани ва печидатар шудани низоъ дар Афғонистон гардида, садди роҳи дастёбӣ ба сулҳ ва ба роҳ мондани музокироти васеъ бо мақсади ҳалли осоиштаи низои тӯлонӣ шудааст.

Мубрамияти мавзӯ бо он низ вобаста аст, ки бӯҳрони дар ҷомеаи афғонӣ идомаёбанда мушкилоти сершумори хислати геополитикии доштаро, ки таҳқиқи бунёдии илмиро талаб мекунад, тавлид менамояд.

Яке аз масъалаҳои бисёр доғи Афғонистон ихтилофҳои дохилӣ байни ҳизбу ҳаракатҳои исломӣ буди ҳафт, ки имконият наметавонад то дар ин кишвар як ҳукумати ҳамашумули қобили қабули мардум ташкил гардад. Аз ин рӯ, омӯзиши сабаб ва омилҳои дохилию хориҷии ин муҳолифатҳо ва ҷангҳои дохилӣ мубрамияти мавзӯро афзоиш медиҳад.

Ниҳоят, падидаи зухури «Толибон» ва зери назорат гирифтани аксари минтақаи кишвар то соли 2001 ва ба қудрати сиёсӣ дубора омадани онҳо дар соли 2021 таҳқиқи ҷиддии илмиро тақозо менамояд. Ҳамаи ин, дар маҷмӯъ ва як чанд ҳолатҳои объективӣ, аз ҷумла дигаргуниҳои бунёдии ҷаҳон, минтақа ва ҳуди Афғонистон дар охири асри XX ва ибтидои асри XXI, мубрамияти мавзуи интиҳобнамудаи диссертант таҳқиқи диссертатсиониро ҳамчун объекти таҳлили таърихӣ ташкил медиҳад.

Рисолаи мазкур дар роҳи дарки дурусти моҳияти равандҳои низомӣ, сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозии Афғонистон дар солҳои 1992-2001 қадами нахустин мебошад.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот. Мақсади таҳқиқоти мазкур омӯзиш ва инъикоси вазъи низомӣ-сиёсӣ ва мушаххас намудани мушкилоти давлатсозии Афғонистон дар солҳои 1992–2001 ва паёмадҳои он барои минтақа мебошад.

Мақсади гузошташуда иҷрои чунин вазифаҳоро талаб менамояд:

- мушаххас намудани заминаҳои дохилӣ ва байналмилалӣ сарнагун кардани ҳукумати Муҳаммад Наҷибулло дар Афғонистон;
- таҳлили омилҳо ва раванди ишғоли шаҳри Кобул аз тарафи муҳолифони исломӣ ва ташкили Давлати исломии Афғонистон (ДИА);
- таҳлилу муайян намудани омилҳои шиддат гирифтани ихтилофҳо байни гурӯҳҳои низомию-сиёсӣ ва паёмадҳои он;
- мушаххас намудани вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии Афғонистон ва таъсири он ба раванди ташаккули давлати мутамарказ;
- пажӯҳиш ва баррасии омилҳои дохилӣ ва хориҷии зухури «Толибон» дар Афғонистон;
- муайян кардани андешаҳои динию сиёсӣ ва сиёсати иҷтимоӣ ҷунбиши «Толибон»;

- таҳлили шаклгирии муқовиматҳо бар зидди «Толибон» ва терроризми байналмилалӣ.

Навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертационӣ. Рисолаи диссертационӣ дар мавзуи мазкур яке аз аввалин кӯшишҳо дар Тоҷикистон маҳсуб ёфта, ҷиҳати таҳқиқи ҳамаҷониба ва назариявӣ амалии масъалаи вазъи низомӣ-сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозӣ дар солҳои 1992–2001 дар Афғонистон равона шудааст. Барои таҳлили моҳияти равандҳои ба қудрат расидани муҳолифони исломӣ ва мушкилоти асосӣ миёни муҷоҳиддин ва ҳамчунин ба қудрат расидани толибон муаллиф ба манбаъҳо, адабиёти илмӣ муроҷиат намуда, ба нуқтаи назар ва андешаҳои муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ назар андохтааст. Дар ин радиф чунин навгонҳои илмӣ таҳқиқот муайян карда шудааст:

- заминаҳои дохилӣ ва байналмилалӣ сарнагун кардани ҳукумати М. Наҷибулло дар Афғонистон муайян карда шуд;

- раванди ишғоли шаҳри Кобул аз тарафи гурӯҳҳои муҳолифи исломӣ ва ташкил кардани Давлати исломии Афғонистон (ДИА) таҳлилу баррасӣ гардидааст;

- сабабҳои шиддат гирифтани ихтилофу низоъҳо байни гурӯҳҳои низомию-сиёсӣ, дар асоси омӯзишу ташҳиси манбаъҳо ва адабиёти гуногун муайян гардид;

- вазъи иҷтимоӣ иқтисодии Афғонистон ва таъсири он дар устувории давлатдорӣ мушаххас карда шуд;

- омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ зухури «Толибон» дар Афғонистон бо назардошти маълумоти нав омӯхта шуд;

- андешаҳои динӣ сиёсӣ ва сиёсати иҷтимоӣ ҷунбиши «Толибон» таҳлил гардида, тафовутҳои он бо андешаи дигар гурӯҳҳои исломӣ мушаххас шудааст;

- раванди шаклгирии муқовимати зидди толибон ва терроризми байналмилалӣ таҳлилу баррасӣ карда шуд.

Аҳамияти илмӣ ва амалии диссертатсия аз он иборат аст, ки таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ барои дарки амиқ ва воқеии равандҳои навсозии ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Афғонистони муосир, моҳияти падидаҳои

мураккаби геополитикӣ, минтақавӣ, этникӣ, мазҳабӣ, сабабҳои нокомии сиёсати навсозӣ ва ғ., мусоидат менамояд, зеро бидуни дарки ҷаҳонбинии таърихӣ, моҳият, хусусиятҳо ва мазмуни равандҳои навсозӣ ва ислоҳот бидуни касби истиқлолияти комил ғайриимкон мебошад. Таҳлилҳо ва арзёбиҳои дар диссертатсия овардашуда имкон фароҳам месозанд, ки нақши ниҳодҳои низоми давлатдорӣ, фаъолияти аҳзоби сиёсӣ ва созмонҳои ҷамъиятӣ ҳамчун ниҳоди ҷомеаи мутамаддини муосир, таносуби арзишҳои муосири дунявӣ ва анъанавӣ дар таърихӣ Афғонистон дуруст дарк карда шавад. Маводҳои диссертатсия метавонад барои бедории ҳисси миллии насли навраси Афғонистон ва Тоҷикистон мавриди истифода қарор гирад.

Инчунин таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар ташкили раванди таълим дар мактабҳои олии ҳангоми омӯзиши фанҳои «Таърихи кишварҳои форсизабон», «Таърихи умумӣ», «Кишваршиносӣ» ва ғайра метавонанд мавриди истифода қарор гирад.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Таҳлил, коркард ва таҳияи хулосаҳои илмӣ дар ҷорҷубаи таҳқиқоти мавзуи рисолаи диссертационӣ маҳсули фаъолияти инфиродии муаллиф буда, ҳама марҳилаҳои тадқиқоти диссертационӣ бо иштироки докталаб амалӣ гардиданд. Ҳамчунин саҳми шахсии муаллиф бо сатҳи навгонии илмӣ ва нуқтаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳод гардида, ҷопи мақолаҳои илмӣ аз натиҷаҳои таҳқиқот, ироаи маърузаҳо ва иштирок дар кори конференсияҳои ҷумҳуриявӣ, байналмилалӣ, масъалагузорӣ ва услуби нигориши диссертатсия тасдиқ мегардад.

Алоқамандии мавзӯи диссертатсия бо интиҳоби ихтисос. Диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо «Афғонистон дар солҳои 1992 - 2001: вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа, доктор PhD 6D0020300 аз рӯи ихтисоси (6D020302) – таърихи умумӣ мувофиқат менамояд.

Пуррагии маълумоти диссертатсия дар маводҳои нашршуда таҷассум ёфтааст. Қисмҳои алоҳидаи қори таҳқиқотӣ дар маърузаҳои илмӣ докталаб дар конференсияҳои илмӣ-назариявӣ баён шуда, ҳамчунин дар мақолаҳои илмӣ диссертант солҳои 2019-2023 навишта шуда, аз ҷоп баромаданд, инъикос ёфтаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқот. Натиҷаи муҳими диссертатсия дар он аст, ки бори нахуст масъалаҳои вазъияти низомӣ – сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозии Афғонистон дар солҳои 1992- 2001 бо факту далелҳо пурра ва дақиқ таҳлил гардида, дар сурати ҳамин таҳқиқот шакли мукаммалу мушаххасро пайдо кардааст. Диссертатсияи мазкур сохтори муназзам, пайдарҳам ва мантиқӣ дошта, бо навлғониҳо ва хулосаҳои илмӣ мувофиқат мекунад. Диссертатсия қори мустақилона анҷомдодаи муаллиф ҳисобида мешавад. Мазмуни автореферат бо диссертатсия комилан мувофиқ мебошад.

Мундариҷа ва муҳтавои асосии диссертатсия дар 8 мақолаи зерини нашршудаи муаллиф, дар маҷалаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар интишорот инъикос ёфтааст:

[1-М]. Искандаров Қ., Абдусаматов Б.Б. Фаъолияти гурӯҳҳои террористӣ дар Афғонистон дар охири асри XX ва оғзи асри XXI / Қ.Искандаров, Б.Б.Абдусаматов // Паёми ДМТ. Душанбе, 2020. № 9. С.100-102.

[2-М]. Искандаров Қ., Абдусаматов Б.Б. Вазъи сиёсии Афғонистон дар солҳои 90-уми асри хх ва таъсири он ба давлатҳои минтақа.// Паёми ДДОТ. - Душанбе, 2020. -№2 -С.216-220.

[3-М]. Абдусаматов Б.Б. Саҳми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар таҳкими сулҳ дар Афғонистон / Б.Б.Абдусаматов // Паёми ДДОТ. - Душанбе, 2021. -№2 -С.258-261.

[4-М]. Абдусаматов, Б.Б. Заминаҳо ва омилҳои пайдоиши низоҳои сиёсӣ дар Афғонистон ва таъсири онҳо дар низомӣ давлатдорӣ [Матн] / Б.Б. Абдусаматов // Паёми Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. – №6. – С.283-287.

[5-М]. Абдусаматов Б.Б. Роль Республики Таджикистан в поиске решения афганской проблемы (1992-2021 гг.) / Б.Б.Абдусаматов // Наука и современное образование: актуальные вопросы, достижения и инновации, Сборник статей III международной научно-практической конференции, состоявшейся 30 октября 2021г. в г. Пенза. Пенза, 2021-С.34-38.

[6-М]. Абдусаматов Б.Б. Борьба Ахмад Шаха Масуда за единство в Афганистане / Б.Б.Абдусаматов // Интеграция науки в условиях глобализации и цифровизации XIII международной научно-практической конференции 29 сентября 2021. в г. Ростов-на-Дону. Ростов на Дону, 2021. С.259-261.

[7-М]. Абдусаматов Б.Б. Борьба Ахмада Масуда против внутренних и внешних врагов Афганистана за единство страны / Б.Б.Абдусаматов // Инновационная парадигма развития современных гуманитарных и общественных наук, Сборник статей III Международной научно-практической конференции, состоявшейся 11 ноября 2021 г. В г. Петрозаводске. Петрозаводске, 2021. С.117-122.

[8-М]. Абдусаматов Б.Б. Жизнь и политическая деятельность профессора Бурханиддина Раббани / Б.Б.Абдусаматов // Международный центр научного сотрудничества «Наука и просвещение» Сборник статей XXXIV Международной научно-практической конференции, состоявшейся 7 декабря 2021г. в г. Пенза.Пенза, 2021. С.83

Қарор қабул карда шуд:

1.Диссертатсияи доктории Абдусаматов Бекбобо дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992 -2001: вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D020302 – таърихи умумӣ таҳқиқоти илмии анҷом ёфта ҳисобида шуда, он ба талаботи муқарраргардидаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаҳои илмӣ комилан ҷавобгӯ мебошад.

2.Диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо дар мавзӯи «Афғонистон дар солҳои 1992 -2001: вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа, доктор аз рӯи ихтисоси 6D020302 – таърихи умумӣ ба химояи кушод дар Шӯрои диссертатсионии 6D. КОА-024-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон пешниҳод карда шавад.

Хулоса, дар ҷаласаи кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни аз 10 январи соли 2024 таҳти № 6 қабул гардид.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 14 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарафдор” – 14 нафар, “зид” – нест, “бетараф” – нест. Қарори № 6 аз 10.01.2024 с.

Мудири кафедраи таърихи умумӣ
ва муносибатҳои байналхалқии
ДДОТ ба номи С. Айни
д.и.т., профессор

Хусайнов А. Қ.

Котиби ҷаласа,
номзади илмҳои таърих,
и.в. дотсент

Шарофова М.

Имзоҳои А.Қ. Хусайнов, М. Шарофова-ро
тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДДОТ
ба номи С. Айни

Мустафозода А.

“ 16 ” 09 2024

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ, 121
ДДОТ ба номи С. Айни
Телефон: (+992) 2241383
Почтаи электронӣ: info@tgpu.tj